

Thorvald Staunings tale ved 19-året for genforeningen

Taler

Thorvald Stauning
Statsminister

Dato

15. juni 1939

- 1 Der er altsaa nu forløbet 19 Aar siden Genforeningen med den sønderjyske
Befolkning. Efter 56 Aars Udlændighed, efter 56 Aar, hvori dansk Sprog var
forbudt, 56 Aar, hvori tysk Herredømme udøvedes over en dansk Befolkning,
vendte denne tilbage til sit Moderland – ikke efter sejrrig Magtanvendelse
5 imellem tysk og dansk, men efter en Afstemning, hvor tre Fjerdedele af de
stemmende stemte sig tilbage – hjem til Danmark.

Iblandt mange uhyggelige Oplevelser, som vi har haft i de sidste 25 Aar, er dette
en Oplevelse, som bragte Glæde i Tusinder af Hjem. Det er muligt, at der ogsaa
10 var Sorg i nogle Hjem. Det tyske Mindretal, der maatte blive Nord for den nye
Grænse, glædede sig vel ikke, saaledes som Flertallet gjorde, men dette
mindretals Kaar blev ikke ringere end et andet Mindretals Kaar. Syd for den nye
Grænse blev nemlig ogsaa efterladt et mindretal, et dansk Mindretal, og i disse
Hjem var der alvorlig Sorg over Afgørelsens Udfald.

15 Den danske Nation svigtede imidlertid ikke de Menneskelighedens
Grundsætninger, der er trængt ind i den danske Nation. Vi er en demokratisk,
en frisindet Nation, selv om Nationen er sammensat af forskellige politiske
Retninger. Fælles for næsten alle er Frisind og Demokrati, og Frisind er øvet
20 overfor det tyske Mindretal, der valgte at forblive som Borgere i Danmark.

Vi anerkender, at hver Nation skal have ret til at bevare sit Sprog og sin Kultur.
Vi er imod enhver Undertrykkelse paa Kulturlivets Omraade, det kan ikke
tænkes, at det danske Folk vilde tillade saadan Undertrykkelse, og vi venter
25 naturligvis til Gengæld samme Tolerance overfor Danske i Udlandet og overfor
vor Nation som Helhed.

Den danske Nation har Aartusinder bag sig, og det danske Folk har vist Evne til

30 at styre sine egne Sager. Vi vil bevare vor Frihed og Selvstændighed, men vi vil ogsaa leve i Fred med Naboer saavel som med fjernere liggende Nationer. Den danske Nation har overvundet tidligere Tiders Herskesyge, og nu er Freden et af Maalene for det danske Folk – Fred og Samvirken, alle Kræfters Udnyttelse i Verdenssamfundets Tjeneste.

35

Om der end kan være forskellige politiske Opfattelser inden for Nationen, saa er der dog næppe stor Unighed om det, der bør være Formen for det danske Statsamfund. For 90 Aar siden forlod vi Enevælde og indrettede os under en fri Fortatning, hvor Selvstyre og Demokrati er Grundvolden. Det danske Folk vil
40 ikke miste sin Medbestemmelsesret i de fælles Anliggender, og om vi end har vore Bryderier, saa er der dog megen Lykkefølelse i dette Land.

Under Folkestyret har Folket udviklet sig i Kultur og Samfølelse, og Folkets Kærlighed til vort Land er stærkere i Dag end i de Tider, hvor Enevælde og
45 Godsejrvælde holdt visse Dele af Folket nede.

Ideen i Demokratiet er, at Menneskene, som er født til Samliv, indenfor Nationen skal udvikles til fordrageligt Samarbejde. Der skal være Aandsfrihed i Samfundet, Medbestemmelsesret for alle, og Samfundets Medlemmer skal selv
50 deltage i Udvælgelsen af dem, der skal forvalte det Fælles Samfunds Anliggender. Naar Folket saaledes i Frihed har Indflydelse paa Forvaltning og Lovgivning, har man Haab om at opnaa et lykkeligt Samliv – forudsat at samfundets Medlemmer anerkender, at Lovlighed og Orden skal være Grundlag for Menneskenes Samliv og for deres fælles Virken.

55

Det er i et saadant Samfund, vi lever, og det er i dette Samfund, vi for 19 Aar siden fik indlemmet den sønderjyske Befolkning, hvis Genforeningsdag vi fejrer.

Det hele er ikke Idyl, vi har forskellige Opfattelser indenfor Samfundet, og vi
60 har ogsaa oplevet Forsøg paa at fremkalde Uro og Opløsning.

Der findes Personer, som virker for fremmede Opfattelsers Indtrængen. Det russiske Kommunistparti har sine Repræsentanter i Landet, og man maa forundres over, at det System kan vinde Tilhængere her. Det bygger paa
65 Diktatur, og det bæres oppe af Voldshandlinger, af Usikkerhed og Frygt. Det er Anarkiet i let moderniseret Form, det er hverken Republik eller Folkestyre.

70 Det danske folk har indordnet sig under en demokratisk Statsform, der
udelukker Voldshandlinger og Overgreb. Her er en ordnet [uafhængig]
Retspleje, her er adgang til personlig Frihed, til kult[urel] Udvikling og til
Udøvelse af Indflydelse paa Landets Forhold. Og her er intet ønske om Anarki
og Lovløshed i Folkets store Masser. Man undres over den Letsindighed,
hvormed Smaakredse lader sig bruge, imod Landets og Folkets Interesser, til
75 Fremme af fremmede Systemer, der repræsenterer en Fortid, som den danske
Nation har haft og har fjernet sig fra. Man undres over den LigeGYldighed,
hvormed nogle Tusinde unge Mennesker lader sig lede ind paa Veje, hvor Haab
on Frihed og Medbestemmelsesret ikke eksisterer.

80 Her er ikke Plads for russisk Diktatur og heller ikke for andre Former.

Vi overlader enhver Nation at indrette sig efter Ønske, og vi skal ikke blande os
deri, men vi har Ret til at frabede os enhver udenlandsk Bevægelses Propaganda
paa dansk Grund. Vi har vor Kultur, aandelig og politisk, og for Bevarelse deraf
85 burde den danske Nation staa samlet uden Hensyn til økonomiske og politiske
Skillelinier. Der kan være stor Forskel paa danske politiske Retninger, men naar
de blot er danske, saa har de dog et Fællespræg, der adskiller dem fra Retninger,
der bærer andet Nationalitetsmærke. Lad det danske Mærke fremdeles være det
afgørende, thi ogsaa den internationale Forbindelse kan kun bygges paa de frie,
90 selvstændige Nationer, der ogsaa giver Muligheden for Samvirken om
internationale Opgaver.

Der findes vel Klasser i enhver Befolkning, hvis økonomiske Interesser frister
dem til at modvirke den demokratiske Udvikling. Skatter og anden
95 samfundsmæssig Udvikling synes at gaa imod deres øjeblikkelige Interesser. De
sociale Udgifter er tyngende, og Kravene fra Underklassen synes faretruende,
men Sandheden er dog, at saadan Udvikling bedst sikrer de Samfundslag, der
først føler sig fristede til Modstand.

100 Det er imidlertid uholdbart at søge bort fra Folkestyret, thi dermed forlader de
ogsaa den Orden, Sundhed og Hæderlighed, som trods alt, hvad der kan siges,
hører til Demokratiet. Alle har Interesse i den rolige, maadeholdne Udvikling,
og ordnede Forhold er den sikreste Grobund for alle Befolkningsdeles
Interesser. Naturligvis var det muligt ved Vold at tiltvinge sig fordele for snart
105 den ene og snart den anden Kreds, men der er næppe mange, der tror, at det
ville være holdbart, og dette System trives da heller ikke godt noget Sted.

110 Det er ud fra de her i store Træk optrukne Linier, at det danske Folk ved dets lovlige Styre har ordnet den Genforening, hvis Aarsdag vi fejrer.

Vi har anerkendt Trosfrihed og Religionsfrihed, vi giver enhver Ret til at have den politiske Mening, der passer ham, og vi har tilladt det tyske Mindretal i Sønderjylland at bevare den Kultur og det Sprog, som dette Mindretal føler sig
115 knyttet til. Da dansk Befolkning i 1864 blev indlemmet i Tyskland, blev dansk Sprog forbudt, ja selv de danske Farver var ulovlige. Der blev ikke oprettet danske Skoler og ikke ansat danske Præster, men Danskheden levede trods Undertrykkelsen i en stor del af Befolkningen, og denne Danskhed fik sin Ret i 1920.

120

Vi handlede ikke som de tyske Magthavere efter 1864. Vi gav den Frihed, som savnedes i 56 Aar, Friheden til at pleje tysk, nationalt Liv indenfor Danmarks Grænse. Tysk Sprog lever ved Siden af det danske. Tyske Skoler opretholdes af den danske Stat. Tyske Præster virker i Kirkerne for den danske Stats Regning,
125 og der er overhovedet fuld Frihed til at pleje tysk Aandsliv indenfor dansk Omraade. Saaledes stemmer det med dansk Frisind, med dansk Aand og Tankegang, og det kræver derfor ikke Taknemmelighed – men Gengæld øvet overfor dansk Mindretal i Sydslesvig er næppe noget urimeligt Krav.

130 Da Verdenskrigen sluttede med det tyske Riges Nederlag, var der Folk, som talte om Revanche. Nu var Tiden inde til Sønderlemmelse af Tyskland, og der var som bekendt betydende, danske Kredse, som savnede den nøgterne Dømmekraft. Der var Folk, hvis Krav om Afstaaelse gik meget vidt, og der var ogsaa afgørende Kredse udenfor Danmark, som var rede til at imødekomme
135 vidtgaende Krav og Ønsker.

Med de Erfaringer, som vi alle har i Dag, maa det vel være klart for enhver, at vi just vilde have faaet de Ulykker, som blev forudset, og aldeles ikke den Lykke og Glæde, som andre formodentlig ventede, hvis Begærligheden havde faaet Lov at
140 raade.

Nationens Flertal holdt paa den nationale Linie. Hvor Sprog, Nationalfølelse og Samhørighed trak Grænsen, der skulde Grænsen være, og saaledes blev det. Om denne Holdning er blevet tilstrækkeligt paaskønnet, kan man maaske tvistes om,
145 men i vor egen Bevidsthed lever Følelsen af retsindet Handlemaade i en alvorlig

Stund, og denne Følelse er slet ikke nogen ringe Værdi.

150 Da saa Genforeningen fandt Sted, og den nye Grænse blev draget efter de fastlagte Regler og den stedfundne Afstemning, saa handlede vi, som jeg har skildret det, overfor det tyske Mindretal, og derfor kan Nationen føle sig i Besiddelse af ren Samvittighed i den Sag.

155 Men trods alt er vi ikke blevet fri for Klager og Besværinger, ligesom vi ogsaa har faaet at føle, hvilken Byrde en saadan Omflytning kan lægge paa et lille Land. Vi bør ikke beklage os derover, men vi skal heller ikke uden Indsigelse lade demagogiske Propagandister fortælle Verden, at Danmark har handlet ilde overfor det genvundne Land.

160 Det Sønderjylland, der førtes til Danmark, havde igennem 56 Aar opnaaet en nøje Forbindelse med det tyske Rige, og særlig havde den naturligvis sat sit Præg paa Landsdelens Erhvervsforhold og økonomiske Vilkaar. En fra dansk Landbrug stærkt afvigende Produktionsform var udviklet, saaledes som det tyske Marked krævede det, men dette var ikke til at opretholde, naar Landsdelen
165 skulle producere sammen med det øvrige Danmark til Forsyning af Internationale Markeders Behov. Der maatte ske en Omlægning fra Kvægproduktion til den intensive og blandede Driftsform, der er nødvendig for dansk Landbrug[s] Afsætning, og det forvoldte naturligvis baade Besvær for Personerne og Ændring i de økonomiske Betingelser for Landbrugserhvervet.
170 Og naar hertil føjes de store Tab, der fulgte af Tysklands Sammenbrud og af den meningsløse Spekulations-Omsætning, der fulgte i Krigens Kølvan, saa er det saare forklarligt, at der opstod Uro og Misfornøjelse, selv om dens Adresse blev angivet forkert.

175 Dette er imidlertid ikke noget enestaaende for den danske Grænsebefolkning. Saaledes har det artet sig mange Steder, endda langt værre end det blev i det dansk-tyske Grænseland. Der var fra alle Sider Enighed om at vise Velvilje overfor den sønderjyske Befolkning og om, at Støtte maatte ydes i rimeligt Jordkøb, Udstykning og Anlæg af Veje paa de udstykkede Arealer.

180 Ved Loven om Driftsloaneforeninger har sønderjyske Landmænd faaet anselige Midler til Raadighed, som har paaført Staten ganske betydelige Tab.

Til Finansiering af Akkordordninger stilledes store Midler til Raadighed under

den kendte Krisetilstand, jeg tror over 3 Mill. Kr. eller en Trediedel af det Beløb, der anvendtes i hele Landet.

Igennem de sidste 5-6 Aar er der praktiseret en særlig sønderjysk
190 Gældssaneringslov, som har bragt Tusinder af Bedrifter paa ret Køl og
baandlagt mange Millioner. Loven er forlænget i sidste ordinære
Rigsdagssamling, og den har endog fremkaldt varme Taksigelser fra
Organisationer i Landsdelen.

195 Til disse enkelte Træk kunde føjes mange Enkeltheder, som viser, at vort lille
Land har anstrengt sig bravt for at mildne den krigshærgede Landsdels
Overgang til det danske Samfund. Der udbetaltes, som vi ved, meget store beløb
for Overtagelse af Banegaarde, Administrationsbygninger, Domænegaaarde o.s.v.
Staten stillede desuden straks 12 Mill. Kr. til Raadighed til Vejnettets
200 Udbedring, og senere har Landsdelen Part i de Midler, der indgaar i Vejfonden,
og af Hensyn til Arbejdsløsheden er der ogsaa stillet ekstraordinære Bevillinger
til Raadighed. Om kort tid paabegyndes Arbejdet til 10-12 Mill. Kr. paa Anlæg
af en Dæmning fra fastlandet til Rømø, hvorved der skaffes Beskæftigelse og
Mulighed for Landvinding.

205 Naar vi saa til alle de ekstraordinære Hjelpeforanstaltninger føjer de almindelige
kulturelle, humane og sociale Institutioners Opretholdelse og Udbygning,
Skoler – baade danske og tyske –, Kirke, social Forsorg o.s.v., saa faar vi
Vidnesbyrdet om, at meget var fornødent paa Grund af Landsdelens særlige
210 historiske forhold. – Jeg nævner eksempelvis Overtagelse af Krigsinvalidernes
Forsørgelse, der vel i de nu forløbne Aar har kostet den danske Stat omkring 60
Mill. Kroner.

Men hvad der saaledes er udrettet, er gjort med Glæde, og saaledes maa det være
215 i en demokratisk Nation, hvis Grundsætninger maa være Humanitet og
Retfærdighed.

Vi ser med Tilfredshed tilbage til den Tid, da Genforeningen planlagdes,
saaledes som jeg har omtalt det, og til den Frigørelse, det var for Befolkningen,
220 som igennem 56 Aar havde bevaret Troen paa den store Begivenhed og
Kærlighed til dansk Sprog og dansk Kultur.

Vi fik et Landomraade og en Befolkning med historiske Minder tilbage til vort

225 Samfund – og dermed fik Danmark Del i Minderne om de tunge Aar og Del i
Erindringen om den Prøvelse, det var, da dansk Ungdom maatte gøre Krigen
med under de tyske Faner.

Vi har ærligt bestræbt os for at vise human og retfærdigt Sindelag overfor den
230 tyske Befolkningsdel, der blev overladt til dansk Varetægt, og vi ønsker, at der
maa kunne udvikle sig et smukt Forhold mellem de to Befolkningsdele, der skal
leve sammen. Dertil vil bidrage et fredeligt Naboforhold mellem de to Nationer
med den fælles Grænse. Vi har oplevet voldsomme Brydninger og har set nye
Systemer opstaa, men det er ikke vor Sag at dømme om andre Nationers indre
235 Forhold. Det er vor Pligt at forholde os upartiske og neutrale overfor andre og
dermed ogsaa vor Ret at opretholde vort Statsamfund i de Former, som passer
for det danske Folk.

Paa denne Mindedag giver vi Udtryk for Glæden over det, der skete for 19 Aar
240 siden, og haaber, det maa være til Lykke for dem, der holdt ud, til de igen kom
hjem.

Leve det frie, selvstændige Danmark!

245

Kilde

Manuskript taget fra Rigsarkivet: Statsministeriet Thorvald Stauning, Embedsarkiv. 1929-1942
(0001+M01). Taler, artikler med videre efter aftale med udgiveren.

Kildetype

Maskinskrevet manuskript

250

Tags

Mindetale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thorvald-staunings-tale-ved-19-aret-for-genforeningen>

255

260